

№311, 312; ЦДАМЛМ.— Ф. 55, тр. 1, 18, 19, 28, 30, 35, 36; Архів . Москви.— Ф.213, оп.2, спр. 157.

Л.В.Матвеева

КОРДИШ Леон Йосипович (0(22).07.1878, Київ — 11.07.1932, Київ) — фізик-теоретик.

Н. в сім'ї поліграфіста. Після закінчення з медаллю 2-ї Київ. гізії вчився в Ун-ті св. Володимира на фіз.-матем. ф-ті, а 2 і 3-му курсах — у Моск. в-ті, на 4-му — знову в ун-ті св. Володимира. 1899 під керівництвом проф. Г.К.Сулова виконав першу наук. працю "Геометричне дослідження прикорень точок твердого тіла", а яку згодом був рекомендований професор. стипендіатом. 1900 закінчив ун-т, був залишений для підготовки до професор. діяльності, водночас 1901—04 — керівник студент. лаборатор. занять з фізики в Київ. політехн. ін-ті. 1904—06 як професор. стипендіат був відряджений до Берліна. Працював під керівництвом проф. М.Плакка в ун-ті та в лабораторії проф. Е.Варбурга в Фіз.-тех. ін-ті, аналізував спектри випромінювання переважно за результатами експериментів Ю.Плюкера, Е.Мічерліха, Дж.Лок'єра. 1907—11 — викладач кафедри фізики Київ. політехн. ін-ту. Працював у галузі теор. та матем. фізики, зокрема, вивчав

вторинні коливання. 1908 одержав ступінь магістра фізики. 1909—18 приват-доцент (з 1916 — професор) теор. та експеримент. фізики Київ. вищих жіноч. курсів, а 1910—18 — приват-доцент (з 1917 — професор) Ун-ту св. Володимира, професор Жін. мед. ін-ту. 1911—12 був відряджений до Паризького ун-ту для вивчення вторин. коливань. Працював з профес. А.Пуанкаре, Г.Дарбу, П.Аппеллем, брав участь у засіданнях Франц. фіз. т-ва. 1913 у Німеччині вивчав техніку слабких струмів (радіотехніку). До поч. світ. війни працював на станціях бездротової телеграфії в Дармштадті та Науені, в Ін-ті теор. фізики у проф. А.Зоммерфельда та Політех. ін-ті в Мюнхені, брав участь у роботі Мюнхен. фіз. т-ва. На пропозицію Зоммерфельда розпочав дослідження в галузі теорії ефекту Зеемана, вперше поклавши в її основу уявлення про просторове розташування орбіт електронів в атомі, одержав рівняння, що вказують на прецесію та нутації в русі електрона за одночасної дії магн. поля і центр. сили. 1916 захистив доктор. дисертацію "Аномальні явища Зеемана". 1918 з групою викладачів К. був відряджений Радою Ун-ту св. Володимира до Сімферополя та Ялти для заснування філії ун-ту в Криму. В Сімферополі організував фіз. кабінет і лабораторію, викладання фізики; брав участь у

роботі Асоціації крим. учених. 1921, повернувшись до Києва, став одним з організаторів робітфаку КПІ і першим його керівником. З 1922 — професор теор. електротехніки та радіотехніки КПІ, а також зав. кафедрою теор. фізики Вищого ін-ту нар. освіти, утвореного внаслідок розформування Ун-ту св. Володимира. В КПІ під його керівництвом почала працювати лабораторія струмів високої частоти і радіотехніки, де паралельно з навч. лаборатор. виправами було поставлено експерименти дослідного характеру. Зокрема, вивчалися телефонно-телеграфні передавачі короткохвильового та ультракороткохвильового діапазону, проведено перші в СРСР дослідження із застосування н'єзокристалів у радіозв'язку, розроблялися методи випрямлення струму, вимірювання малих ємностей та індуктивностей, проводилися роботи з виготовлення високовольт. батарей власної конструкції. 1923 К. започаткував "семинар підвищеного типу з нової фізики" — один з перших у країні, де молоді вчені й студенти мали можливість студіювати найновіші праці з теорії відносності та квантової теорії. В різні роки тут починали наук. діяльність А.П.Александров, М.П.Бронштейн, В.Є.Лашкарьов, Д.М.Наследов, В.М.Тучкевич та ін. відомі фізики.

1923—27 на пропозицію Управління курортами та Укр. метеор. служби організував мережу рентген. кабінетів на зах. узбережжі Криму; започаткував систематичні дослідження радіоактивності вод та ґрунтів Євпаторійського р-ну. Під час створення н.-д. системи УРСР брав активну участь у роботі нових наук. установ, н.-д. кафедр. З 1923 — консультант н.-д. кафедри математики, д. чл., а з 1925 — зав. теор. відділом н.-д. кафедри електротехніки. 1926 очолив секцію теор. фізики н.-д. кафедри фізики, а 1929 після реорганізації кафедри у Н.-д. ін-т фізики (нині Ін-т фізики НАН України) — його теор. відділ. 1929 був висунутий канд. на обрання чл.-кор. ВУАН. Оскільки не ввійшов до списку підтримки ЦК КП(б)У, був змушений зняти свою кандидатуру напередодні балотування. Але висунення йому не пройшло безслідно: 1 жовтня був змушений звільнитися з посади професора КПІ, щоб відтоді стати професором електротехнікуму, де з 1922 працював за сумісництвом. У січні 1930 втратив і цю посаду, остаточно опинившись поза навч.-виховним процесом. К. був членом наук. т-в: Рос. фіз.-хім. (з 1908) та Франц. фізичного (з 1911). Його праці в галузях рентгенів. випромінювання, фотоелектрики, теорії спектрів, теорії відносності, надпровідності, кван-

зової механіки сприяли виробленню сучас. уявлень про фіз. улову світу. К. — автор однієї перших інтерпретацій теорії односпості, виданих рос. мо-ю, а також кількох підруч-ків та навч. посібників з теор. розділів фізики, електро-техніки та радіотехніки. Крім того, оскільки понад десятиріччя К. був в Україні єди-ім "чистим" фізиком-теорети-ком, він зробив суттєвий внес-ок у формування нової гене-ції вчених. Трагічно загинув в Києві. Похований на Лук'я-вському кладовищі.

Тв.: Вторичные колебания // Журн. русск. физ.-хим. об-ва.

1908.— Т. 40; Аномальные явления Зеемана. — 2-е изд. — К., 1915; Инерция и гравитация // Университет. изв. (киев).— 1917; Причинок до теорії безперервного спектру променів// Зап. фізико-матем. відділу ВУАН. — 1923.

Т.І, вип.2; Про деякі особли-сті хвилевої Бреллі-Шредін-рової теорії // Укр. фіз. п.— 1928.— Т.І, зш. 3; Харак-рні риси матричної теорії // ср. фіз. зап. — 1928.— Т.І, т.3; Електротехніка: Основи зретичні. — К., 1927; Елек-ротехніка високої частоти: гальні теоретичні основи. — К., 1934.

Літ.: Штрум Л.Я. Леон-осифович Кордыш: Некролог // Успехи физ. наук.— 1933.— т.13, вып.6; Янковский А.К.

Лсон Иосифович Кордыш: К 100-летию со дня рождения // Очерки по истории математики и физики на Украине: Сб. науч. тр.— К., 1978.

О.К.Янковський

КЎРБАС Лесь (Олександр Зенон) Степанович (псевд. Зенон Мислевич, "Контрабас") [25.2.1887, м. Самбір, тепер Львів. обл. — 3.11.1937] — ре-жисер, актор, теоретик сцен. мист-ва, педагог, літератор.

Н. в сім'ї відомих діячів зх.-укр. театру Степана Пили-повича і Ванди Адольфівни Кур-басів, сцен. псевд. — Янович, Яновичева. Крім Лєся в сім'ї Курбасів було ще троє дітей: Корнил, Нєстор і Надія, які померли в дитинстві. Родовід Курбасів простежується з 2-ї пол. 18 ст. Дружина К. — Ва-лєнтина Миколайвна Чистяко-